

پراکنش ویروس موزائیک خیار (CMV) مبتنی بر روشهای سرولوژی و مولکولی در مزارع و گلخانه های کشت کدوئیان و گوجه فرنگی در مناطقی از ایران

*مهدی شعبانیان^۱، **حسین معصومی^۲، ساغر سلاجقه^۱، حیدر نژاد جهانگیر^۱، حسینی پور اکبر^۱ و سعید شیبانی^۱
۱- بخش گیاهپزشکی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه شهید باهنر کرمان
۲- پژوهشکده بیوتکنولوژی علوم محیطی، مرکز بین المللی علوم تکنولوژی پیشرفته و علوم محیطی کرمان

خلاصه

جهت شناسایی، میزان پراکندگی و حساسیت ارقام مختلف کدوئیان و گوجه فرنگی کشت شده در مزارع و گلخانه های کشور نسبت به CMV، از مزارع و گلخانه های گوجه فرنگی و کدوئیان در تعدادی از استانهای کشور بازدید و نمونه برداری به عمل آمد. نمونه ها ابتدا از نظر آلودگی به ویروس موزائیک خیار (*Cucumber mosaic virus* (CMV) با استفاده از آزمون الیزا و آنتی سرم CMV مورد بررسی قرار گرفتند. تعدادی از نمونه های آلوده نیز در آزمون PCR با استفاده از آغازگرهای اختصاصی CMV بررسی شدند. میزان آلودگی مزارع و گلخانه های کدوئیان نسبت به ویروس CMV به ترتیب برابر با 35/1 و 21/4 در صد معین گردید. از نمونه های بررسی شده گوجه فرنگی موجود در داخل یا خارج گلخانه ها نیز 26/4 در صد آنها به این ویروس آلوده بودند. علائم در بوته های آلوده شامل موزائیک، ابلقی، زردی، بند کفشی و بد شکلی برگ و میوه گیاهان بود. در آزمون PCR از نمونه های آلوده قطعه ای به طول 950 bp ساخته شد که مربوط به ژن پروتئین پوششی این ویروس میباشد.

واژه های کلیدی: ویروس موزائیک خیار، الیزا، PCR

Serological and molecular detection and determination of *Cucumber mosaic virus* in some parts of Iran.

*Shaabanian, M¹, **Massumi, H^{1&2}, Salajeghe, S¹, Hosseini Pour, A¹, Heydarnejad, J¹ and Sheibani, S¹.

1. Department of Plant Pathology, College of Agriculture, Shahid Bahonar University of Kerman, Kerman, Iran.

2. Department of environmental science. International center for sciences high technology and environmental science.

Abstract

Cucurbits and tomato species grown in glasshouses and farms in agricultural regions of Iran, were surveyed for the relative incidence of *Cucumber mosaic virus* (CMV), during September 2002 to April 2003. Cucurbit and tomato samples showing symptoms from different varieties were analyzed by indirect ELISA (I-ELISA). The result showed wide distribution of CMV in various parts of the Iran. cucurbits were found to be infected by CMV in greenhouse-grown and farms 21.4 and 35.1% respectively. The virus was also detected in 26.4% of tomato samples. CMV induced systemic infection in *Nicotiana tabacum* L.cv. Samsun, *N. clevelandii* Gray, *N. glutinosa* and *N. tabacum* L.cv. Turkish and produced chlorotic local lesion in *Datura stramonium* A 950 bp band was detected in RT-PCR for positive samples.

مقدمه

ویروس موزائیک خیار از ویروس های مهم کدوئیان و گوجه فرنگی است. در ایران این ویروس برای اولین بار توسط دانش در سال 1357 از استان تهران و چند استان دیگر گزارش شده است. سپس سایر محققان آن را از مناطق دیگر گزارش نموده اند (Rahimian et al., 1987). این ویروس دارای دامنه میزبانی وسیعی در بین گیاهان مختلف است به نحوی که تا کنون آلودگی آن بر روی 1000 گونه متعلق به 100 خانواده گیاهی دو لپه و تک لپه گزارش گردیده است. علف های هرز خانوادهای مختلف نیز به عنوان منبع آلودگی و انتشار این ویروس میباشند. همچنین بیش از 86 گونه شته به روش ناپایا این ویروس را منتقل میکنند

CMV (Edwards et al., 1986) گونه تیپ جنس *Cucumovirus* از خانواده *Bromoviridae* است و پیکره های آن چند وجهی، و به قطر 28-30 نانومتر بوده و ژنوم آن شامل سه قطعه RNA ی تک رشته ای مثبت می باشد. همچنین در برخی از نژادهای آن دارای یک قطعه زیر ژنومی RNA4 نیز وجود دارد. تعدادی از نژادهای CMV دارای یک RNA ی وابسته (satRNA) نیز میباشند (Gallitelli, 2000).

تابه امروز نژادهای فراوانی در مورد این ویروس گزارش شده است. نژادهای ویروس CMV بر اساس مشخصات سرولوژیک، بیولوژیک و مولکولی به دو زیر گروه S-I و S-II تقسیم شده اند. اخیراً زیر گروه S-I بر اساس ترادف ژنوم به دو زیر گروه S-IB (ایزوله های آسیایی) و S-IA (سایر ایزوله ها) تقسیم شده اند. طبق بررسی انجام شده این دو زیر گروه از لحاظ الگوی الکتروفورزی ژن پروتئین پوششی در ژل آگارز با استفاده از روش PCR-RFLP دارای

تفاوت قابل ملاحظه ای هستند (Choi *et al.*, 1999). در تحقیق حاضر با هدف تعیین پراکنندگی این ویروس در مزارع و گلخانه های زیر کشت کدوئیان و گوجه فرنگی، نمونه هایی از مناطق مختلف کشور جمع آوری و با روشهای سرولوژیک و PCR مبتنی بر ژن پروتئین پوششی بررسی شدند.

مواد و روشها

برای تعیین دامنه پراکنش CMV در طی سالهای 1381 تا 1383 از مزارع گوجه فرنگی در استان های سیستان و بلوچستان، یزد، کرمان و هرمزگان و همچنین از مزارع و گلخانه های کدوئیان این مناطق و نیز استانهای خراسان، گلستان، مازندران، فارس، اصفهان و تهران بازدید و نمونه برداری شد. احتمال آلودگی این نمونه ها به ویروس CMV با استفاده از روش الایزای غیر مستقیم بررسی گردید. در بررسی های گلخانه ای از ارقام مختلف توتون، تاتوره و کدو مسمائی استفاده شد. خالص سازی بیولوژیکی ویروس از طریق مایه کوبی مکانیکی گیاه سلمه تره (*Chenopodium quinoa*) و با استفاده از بافر فسفات 0/01 مولار pH=7 انجام گرفت. جهت تکثیر ویروس از گیاه (*Nicotiana glutinosa*)، استفاده شد و ایزوله های تکثیر شده درواکنش زنجیره ای پلیمراز مورد بررسی قرار گرفتند. جهت انجام PCR از یک جفت آغازگر مربوط به ژن پروتئین پوششی استفاده گردید

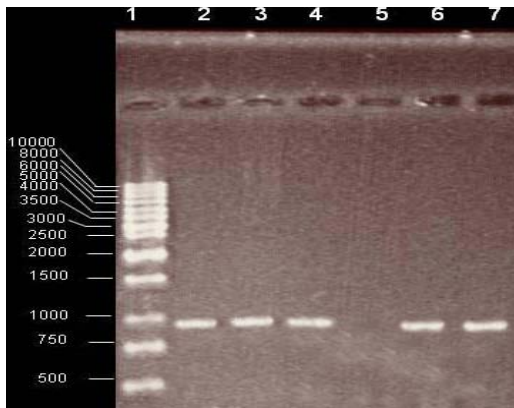
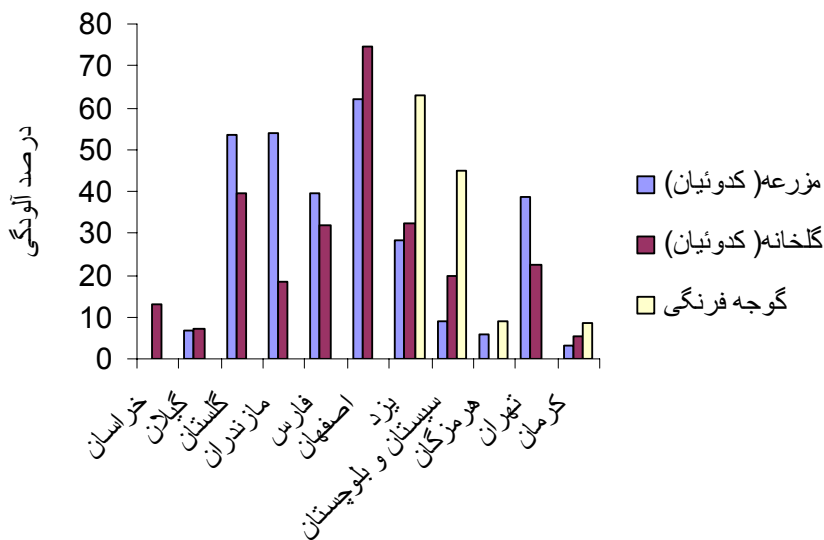
(Choi *et al.*, 1999). جهت انجام RT-PCR ابتدا RNA ویروس با استفاده از کیت High pure viral nucleic acid kit ساخت کمپانی Roche استخراج گردید و سپس با استفاده از آنزیم M-MuLV در دمای 42 درجه سانتیگراد به مدت 60 دقیقه ساخت cDNA صورت گرفت. سپس PCR با استفاده از دستگاه ترموسایکلر Techne مدل TC312 و با استفاده از برنامه دمایی شامل 40 چرخه با دماهای 94، 46 و 72 درجه سانتیگراد هر کدام به مدت 60 ثانیه و سپس به مدت 10 دقیقه در 72 درجه سانتیگراد گسترش نهایی انجام شد. محصول PCR در ژل آگارز یک درصد و با استفاده از بافر TBE مورد بررسی قرار گرفت (Sambrook *et al.*, 1989).

نتایج و بحث

در نتیجه مایه کوبی ویروس CMV بر روی توتون های (*Nicotiana tabacum L.cv. Samsun*)، (*N. clevelandii Gray*) و (*N. tabacum L.cv. Turkish*)، (*N. glutinosa*) بر روی این ارقام علانمی از قبیل موزائیک شدید، بدشکلی برگ و زردی ایجاد شد. این ویروس بر روی تاتوره (*Datura stramonium L.*) ابتدا لکه های کلروتیک ایجاد نموده و پس از چند روز به صورت سیستمیک درآمد. در مورد آلودگی مزارع و گلخانه های کدوئیان بیشترین میزان آلودگی در استان اصفهان مشاهده گردید و بالا ترین میزان آلودگی بر روی گوجه فرنگی مربوط به استان یزد می باشد (شکل 1). علائم این بیماری در کدوئیان آلوده و گوجه فرنگی شامل موزائیک، بندکشی شدن برگها، ابلقی، زردی و بدشکلی میوه ها بود. در مجموع 6 ایزوله، یکی مربوط به گوجه فرنگی، سه ایزوله از خیار و دو ایزوله از کدو جداسازی گردید. بررسی دامنه میزبانی این ایزوله ها نشان داد که اختلاف چندانی از لحاظ بیولوژیکی در بین آنها وجود ندارد. تعدادی از این ایزوله ها با آزمون PCR نیز بررسی شدند. با استفاده از آغازگرهای اختصاصی CMV قطعه ای در حدود 950 جفت باز مربوط به ژن پروتئین پوششی ویروس تکثیر شد (شکل 2).

شکل ۱: میزان آلودگی مزارع و گلخانه های گوجه فرنگی و کدوئیان

نسبت به ویروس موزائیک خیار



شکل (۲)- الکتروفورز محصول تکثیر شده RT-PCR تکثیر شده با آغاز گره های ذکر شده به منظور تشخیص نمونه های آلوده به CMV-1 نشانگر اندازه DNA، 2 و 3 کدوی آلوده، 4 گوجه فرنگی آلوده، 6 و 7 خیار آلوده و 5 بوته سالم.

منابع

1. Choi, S. K., Choi, J. K. and Park, W. M. 1999. RT-PCR detection and identification of three species of cucumoviruses with a genus- specific single pair of primers. *Journal of Virological Methods* 83: 67-73.
2. Edwardson, J.R. and Christie, R.G. 1986. Cucumoviruses. Page 143-215 in: *Viruses Infecting Forage Legumes* J.R. Edwardson and R.G. Christie, eds. Monograph 14, IFAS, University of Florida, Gainesville.
3. Gallitelli, D. 2000. The ecology of cucumber mosaic virus and sustainable agriculture. *Virus Research* 71:9-21.
4. Rahimian, H., Izadpanah, K. 1987. Identity and prevalence of mosaic inducing cucurbit viruses in Shiraz, Iran. *Phytopathology*. 92:305-312.
- 5- Sambrook, J., Fritsch, E. F., and Maniatis, T. 1989 *Molecular cloning; a laboratory manual* second edition. Cold Spring Harbor Laboratory. New York.